

Қарағанды Мемлекеттік Медицина Университеті

Презентация

**Тақырыбы: Қазіргі заманғы демографияның
мәселелері және медицина**

Тексерген: Байкенжеева Р.К.

Орындаған: Тилеухан Б

320 топ ЖМФ

Қарағанды 2010

Жоспар:

- Кіріспе.Халқымыз қайткенде көбеймек?
- Негізгі бөлім:
  - 1) Демография: экология және медицина проблемалары.
  - 2) Демография: Медициналық-әлеуметтік аспектілер.
  - 3) Қазақстандағы демографиялық мүмкіндіктер жайында бірер сөз.
- Қорытынды:

- **Демография** (грекше демос — халық) — халықтың құрылымын, құрамын, динамикасы мен көбеюін (туу, өлім, өмірінің ұзақтығы) қоғамдық-тарихи тұрғыдан зерттейтін ғылым. Соңғы жылдары демографияның жаңа бағыттары — экологиялық, медициналық демография немесе демографиялық процестердің адамның мекен ету ортасына байланысын зерттейтін бағыты қалыптасып келеді.

Демография: экология және медицина проблемалары.

Еліміз егемендік алып, барымыз бен жоғымызды түгелдей бастаған тұста осынау ұлан-байтақ жерімізде мекен етіп, оның байлығын игеріп, игілігін көретін халықтың сан жөнінен кемшілігі көзге ұрып тұрғаны белгілі. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың республика халқына арнаған 2003ж жолдауында *“2015 жылға дейін халқымыздың саны 20 млн-ға жетуі тиіс. Әйтпесе экономикалық жағдайымыз қиын болады”* дей келіп, халық санын өсірудің негізгі үш жолын: тууды көбейту; өлім-жітімді кеміту; оралмалдардың оралуын ұлғайту деп көрсетіп берген болатын.

Планета тұрғындарының тек 1/5 бөлігі ғана “жайлы” өмір сүріп келеді. 90 жылдар басындағы мәліметтер бойынша 900 млн адам әлі күнге дейін не жазып, не оқи алмайды, 500 млн адамның тұрақты жұмысы жоқ, 130 млн баланың мектепке баруға мүмкіндігі жоқ, 450 млн адам аштықтан жапа шегіп отыр, 1 млрд 200 млн адам сапалы ауыз сумен қамтамасыз етілмеген, 12 млн нәресте 1 жасқа жетпей шетінейді, 40 млн су қараңғы адам, 250 млн адам қала көшелерінде тұрады. Тұрғындардың сапасы оның санымен кереғар, бұл процестің біркелкісіздігі Жер бетінде “ақыр заманды” жақындатып отырғандай.

Медициналық-әлеуметтік аспектілер.

- **Демография** — тұрғындар, әлеуметтік-экономикалық жағдайда тәуелді олардың көбею заңдылықтарын зерттейтін ғылым. “Демография” сөзі *demos*-халық, *grapho*-жазу, бейнелеу сөздерінен шыққан.
- Тұрғындар деп, белгілі бір мемлекет немесе оның территориясының бір бөлігін (облыс, аудан, қала) мемлекеттер тобын, бүкіл әлемді мекендейтін адамдар тобын айтамыз.
- Демографияның міндеттеріне тұрғындардың территориялық орналасуын зеттеу, тұрғындар арасында өтетін тенденциялар мен құбылыстардың

- Демографиялық процестердің оптимизациясы — тек тұрғындар санын белгілі бір параметрлерге дейін жеткізу ғана емес, сонымен қатар тұрғындар денсаулығының жоғарғы деңгейде болуын қамтамасыз ету.
- XX ғасырдың 70-жылдары жалпы демография және әлеуметтік гигиена тоғысында аралық ғылыми сала — **медициналық демография** ғылымы пайда болды.
- Тұрғындардың статистикалық зерттеу негізі 2 бағытта жүзеге асырылады: тұрғындардың статистикасы және динамикасы.

- Тұрғындардың статистикасы белгілі уақыт мезетінде тұрғындардың сандық құрамымен сипатталады. Тұрғындардың құрамын бірқатар негізгі белгілер бойынша зерттейді: жыныс, жас бойынша, әлеуметтік және кәсіби жағдайы бойынша, білім деңгейі, жанұялық жағдайы, ұлты, мекен- жайы бойынша зерттейді.
- Тұрғындардың динамикасы тұрғындардың қозғалысын зерттейді. Тұрғындардың арасындағы қозғалыс механикалық, әлеуметтік және табиғи болуы мүмкін.

Қазақстандағы 2010 жылдың 1-қаңтарындағы санақ қорытындысы бойынша:

Халықымыздың саны 16 млн 196,8 мыңға жетті. Оның ішінде:

- Қазақтар 63,6%;
- Орыстар 23,3%;
- Өзбектер 2,9%;
- Украин 2%;
- Ұйғырлар 1,4%;
- Татарлар 1,2%;
- Немістер 1,1 %;
- Іргелі-ұсақты диаспарлар мен ұлыстар 4,5%;

- Шілдеге дейін қазақстандықтардың саны 15676,9 адамды құрады. Жыл басынан бері 105,4 мыңға, немесе 0,7% көбейген. Қалада туу мөлшері ауылға қарағанда өскен. Еңбекке қабілетті ер адамдар өлімі әйелдерге қарағанда үш (!) есеартқан.
- 2000-х жылғы . алғашқы онжылдықта қазақтар сана күрт өсті. 1989 г салыстырғанда 1999 г. $\frac{1}{4}$ есеге, яғни бәр жарым есеге көбейген. КСРО күйреудің алдында Қазақстанда 6,5 млн жуықтаған, 1990-ж. — 8 млн., ал 2009 ж. бұл сан 10,1 млн жетті.

№ саны.	Регион	Админстр.орталық	площадь, км ²	халық
1	Алматы облысы	Талдықорган	224 000	1 589 200
2	ШҚО	Өскемен	283 300	1 530 800
3	Қарағанды облысы	Қараганда	428 000	1 411 700
4	Жамбыл облысы	Тараз	144 000	983 900
5	ОҚО	Шымкент	118 600	2 429 700
6	Қызылорда облысы	Кызылорда	226 000	596 300
7	Актөбе облысты	Актобе	300 600	681 800
8	Қостанай облысы	Костанай	196 000	1 019 600
9	СҚО	Петропавловск	123 200	725 900
10	Ақмола облысы	Көкшетау	121 400	835 700
11	Павлодар облысы	Павлодар	124 800	743 800
12	БҚО	Орал	151 300	609 100
13	Атырау облысы	Атырау	118 600	439 900
14	Мангыстау облысы	Актау	165 600	414 200
15	Астана — Республика астанасы		710,2	691 529
16	Алматы		324	1 404 329

Ірі қалалар және ондағы халық сана , мың.адам. (1 шілде 2010 г.)[17]
(в скобках население агломерации)

Город-миллионер св. 1 млн жителей

- 1Алма-Ата 1 420 (2 700)
- Мыңдық қалалар 100—999 мың адам
- 2Астана 706
- 3Шымкент 587
- 4Қарағанда 474 (775)
- 5Тараз 355
- 6Павлодар323
- 7Семипалатинск 294
- 8Усть-Каменогорск 290
- 9Актюбинск 280
- 10 Уральск 251
- 11 Костанай 213
- 12 Атырау 203
- 13 Қызылорда 202
- 14 Петропавловск 195
- 15 Темиртау 176
- 16 Ақтау 158
- 17 Кокшетау137
- 18 Экибастуз 135
- 19 Рудный 125

Қазақстандағы демографиялық мүмкіндіктер жайында бірер сөз.

- Саясат ғылымының докторы, Орталық Азия университетінің ректоры, академик *Мақаш Тәтімовті* жиі “отандық демографияның атасы” деп атайды. Шындығында да бұл солай, академик қолындағы біздің еліміз бойынша иммиграция-эмиграция, туу-өлу, табиғи өсім және азаю сияқты толық деректерді басқа ешбір адамның қолынан таба алмайсың. 2000 жылы академик Тәтімов елімізде таяу арада демографиялық “жарылыс” болатынын айтқан еді. Неліктен дәл осы кезде халық бала табуға ұмтылатыны жайында сұрақ қойғанда, академик:

“ мен ғалым-демограф ретінде бұл “бэби-бумды” ұзақ күттім. Қоғамда қиын-қыстау жалдардан кейін міндетті түрде өрлеу, яғни “компенсациялық кезең” басталады. Мұндай жағдай революция, соғыс, ашаршылықтан кейін байқалады”.90-жылдардың басында Қазақстан нарықтың экономикаға енді ауыса бастаған тұста жастар бала табуды “жақсы кездерге” дейін қалдырды.Жанұяларда бірінші бала тууды кештетіліп, екінші немесе үшінші бала жөнінде сөз мүлдем қозғалмады. Біздің елге демографиялық кризис қауіп төнді: тұрғындар арасында өлім көрсеткіштерінің жоғарлауы миграциялық процестердің күшею нәтижесінде табиғи азаю көрсеткіштері табиғи өсу көрсеткіштерінен анағұрлым басым болады.

“Бұл демографиялық толқын шамамен 10 жыға созылады, ал егер де мемлекет пен қоғам көмегімен оған демеу көрсетілсе мерзімді 20 жылға дейін ұзартуға болады. Қазақстан тұрғындарының саны 17,5-78,5 млн. Адамға жетуге мүмкіндігі бар. Бұл демографиялық “сілкіністі” беретін адамдар қазір мектеп парталарында отырған оқушылар. Сондықтан да, оларға “балалары бар жанұя” культін ұялату керек. Менің көпшілікке ұсынатын демографиялық әліппем мынау- әкесі мен анасы, екі жағынан үлкен және ортаншы балалары және қолдарында кіші баласы”, - дейді ғалым.

Ағымдағы деректер бойынша 2008 жылдың 1-ші сәуірінде мемлекет тұрғындар саны 15620,6 мың адамды құрады. Оның ішінде:

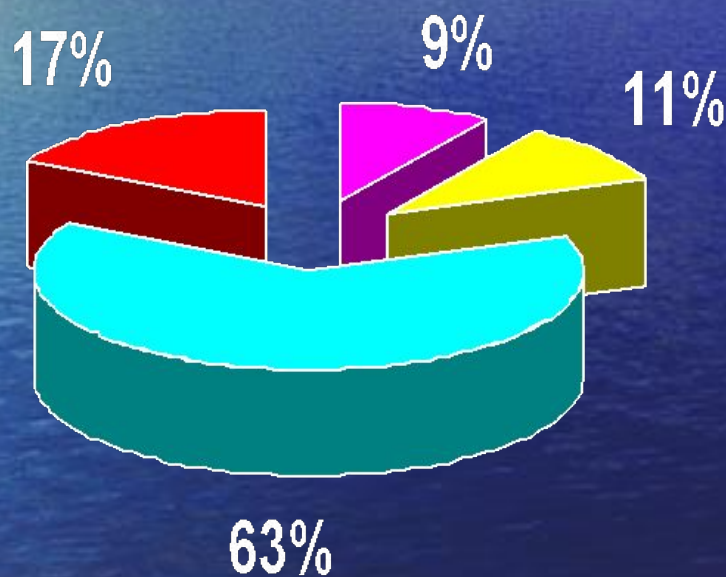
- қала тұрғындары-8305,0 мың адам (53,2%),
- ауыл тұрғындары- 7315,6 мың адам (46,8%).
- Жыл басымен салыстырғанда бұл көрсеткіш 49,1 мың адамға немесе 0,3%-ға артты.
- Осы мерзім ішінде 44612 ұл бала,
- 42315 қыз бала, немесе 105 ұлға 100 қыздан дүниеге келеді.
- Ағымдағы деректер бойынша 2010 жылдың 1-ші шілдесінде мемлекет тұрғындар саны 16036,6 мың адамды құрады. Оның ішінде:

- 2008 ж. республика халқы оралман қазақтар есебінен за 39,5 мың. адамға. Бұл оралмандарды әртүрлі елдерден өз елімізге тарту саясатының арқасында жүзеге асуда. Тек 1990-е жж. өзінде республика аумағына 184 мың оралмандар келген, ал олардың көбісі Моңғолия елінен келген. Ол жақта өмір сүру деңгейі Қазақстаннан әлдеқайда төмен.

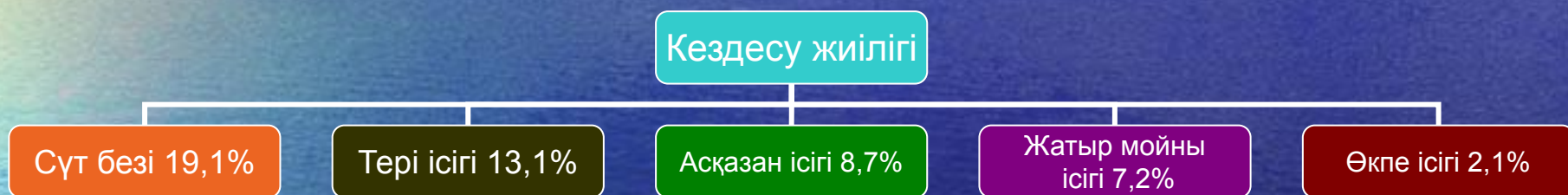
- Туудың жалпы коэффициенті 1000 тұрғынға шаққанда 27,0 (27,0) құрады.
- Мемлекеттер аймақтар бойынша туу деңгейі 1000 тұрғынға шаққанда 12.7, 30.3 аралығында,
- ал өлім-жітім саны осы мерзім ішінде 42199 адамды құрайды.

Қазақстан Республикасы халқының әр түрлі себептерге байланысты өлімі

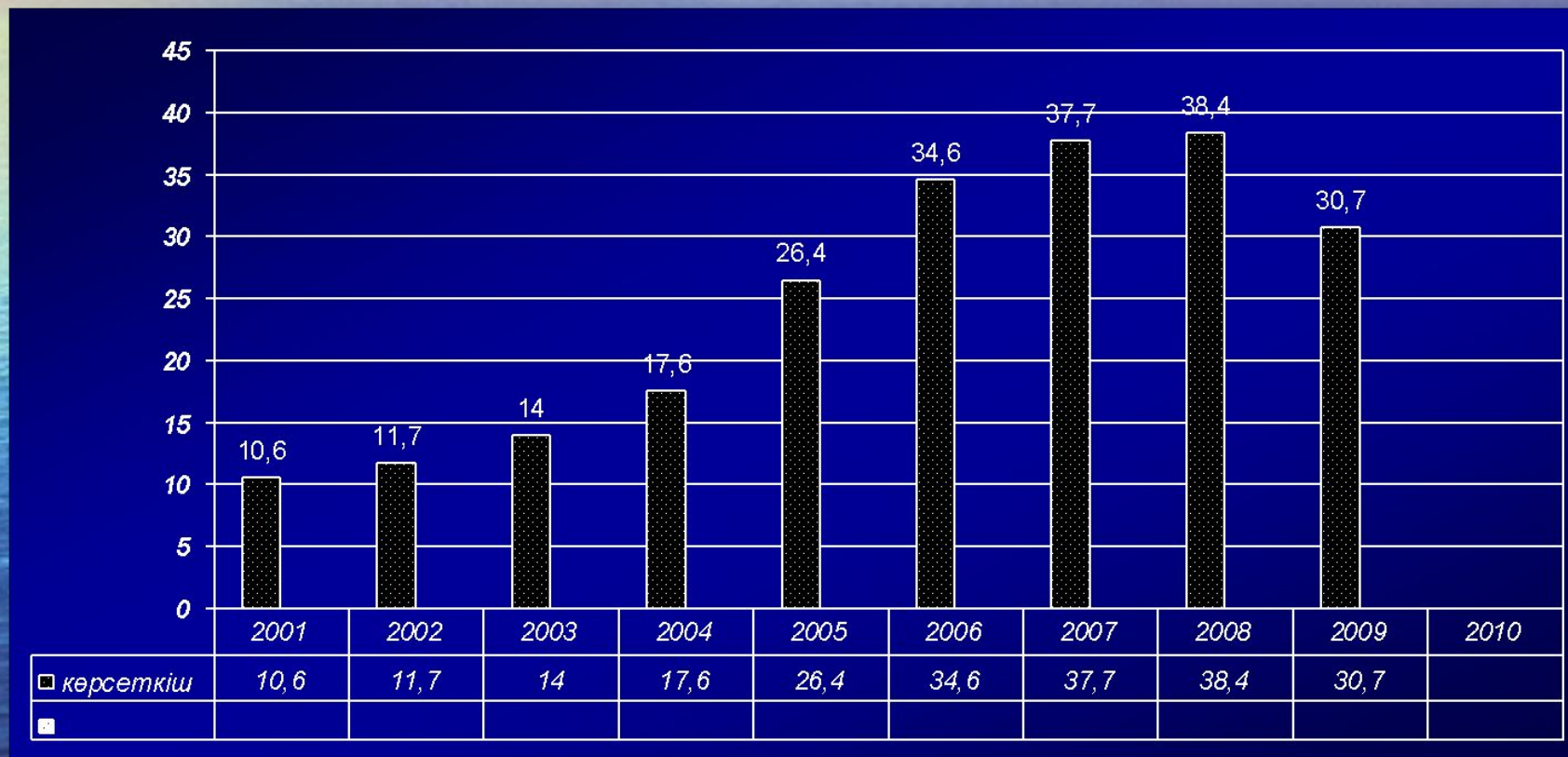

- тыныс жүйесі
- қатерлі ісіктер
- жарақаттану және улану
- қан айналым жүйесі

Жалпы онкоаурулардың таралуы:

Қазақстан Республикасында 2001-2009 жж туберкулезден өлім көрсеткіші

2000 жылғы мамырда Дүниежүзілік денсаулық сақтау ассамблеясында әлемнің әр түрлі аймақтарындағы сарапшылар мәліметінің талдауына негізделген, планета тұрғындарының сырқаттылығы мен өлім-жітімнің бүгінгі деңгейін анықтайтын 10 жетекші қауіп-қатер факторлары белгіленген ең ірі зерттеу жобасы жарияланды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Спикрин А.Г. Философия: Учебник.-2-е изд.-М.: Гардарики, 2002.-535-538б.;
2. Лисицын Ю.П., Полунина Н.В. Общественное здоровье и здравоохранение: Учебник.-М.: Медицина, 2002.-24-52б.;
3. Биғалиева Р.Қ., Исмаилова Ш.М. Әлеуметтік медицина және денсаулық сақтауды басқару. Оқулық Алматы: “Ғылым” ғылыми баспа орталығы, 2001ж-166-181б.;
4. Оңтүстік Қазақстан медициналық академиясының хабаршысы №5, 2001.98-100б. З.Ш.Оразымбетова С.Н. Қонақбаев “Демография:экология и проблемы медицины”.
5. К.С.Жижин .Медицинская статистика .Феникс -2007.160 ст
6. Интернет желісі: www.google.kz. war@mail.ru
7. *Википедия,*

**Көңіл қойып тыңдағандарыңызға
рахмет!**

